

ПРОФТЕХОСВІТА ЯК ПРІОРИТЕТ ВІДБУДОВИ ТА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Вячеслав Курепін, доцент, канд.екон.наук, доцент¹(ORCID ID:0000-0003-4383-6177),

¹Миколаївський національний аграрний університет, вулиця Георгія Гонгадзе, 9, 54000, Україна

АНОТАЦІЯ. Для швидкого та якісного відновлення України необхідна достатня кількість технічних кваліфікаційних фахівців. Уряд уже зараз має займатися вирішенням проблем професійно-технічної освіти. На додаток проблем воєнного часу, нагальні питання довоєнного часу у цій сфері нікуди не зникли. Зрозуміло, через війну викликів стало в рази більше. У дослідженні розглядається роль професійної професійно-технічної освіти як стратегічного інструменту в процесах післявоєнної відбудови України та її подальшого соціально-економічного розвитку. Для відновлення інфраструктури, розвитку промисловості, аграрного та енергетичного сектору економіки, будівництва необхідна достатня кількість кваліфікованих робітничих кадрів. З метою формування рекомендацій для українського контексту особлива увага приділяється трансформації закладів професійно (професійно-технічної) освіти та формуванню нової генерації професіоналів, здатних забезпечити відбудову держави з урахуванням принципів сталого розвитку. Професійна професійно-технічна освіта повинна розглядатися не лише як інструмент швидкої підготовки кадрів, а як надійна сила національного відродження, соціальної інтеграції та економічної мобільності.

Ключові слова: відновлення; виклики; профтехосвіта; стратегічне значення; освітні стандарти; відбудова України; економічний розвиток.

Вступ. У сучасному світі ключову роль у розвитку національної економіки та підвищенні конкурентоспроможності держави відіграє якісна система освіти, зокрема професійна (професійно-технічна). Професійно-технічна освіта сьогодні - не просто освітній сегмент, а реальний фундамент для відновлення держави, її економіки, соціальної структури та майбутнього. В Україні профтехосвіта тривалий час залишалася в тіні загально-середньої та вищої освіти, що призвело до хронічного браку кваліфікованих робітничих кадрів на ринку праці. В період війни, відбудови інфраструктури та економічного оновлення, професійна професійно-технічна освіта набуває нового змісту та стратегічного значення. Важливо усвідомити, без професійно підготовлених кваліфікованих кадрів відновлення інфраструктури та трудового ринку в Україні реалізувати буде складно.

Аналіз літературних джерел. Проблематика професійної освіти є об'єктом вивчення українських вчених. У своїх дослідженнях вони відзначають, що саме система професійної професійно-технічної освіти здатна оперативнo реагувати на зміни у сфері праці, відбудови нашої держави, зокрема економіки, забезпечуючи ринок праці мобільними, компетентними, конкурентоспроможними спеціалістами. Такі вчені, як Доценко Н.А., Нагаєв В.М., Бацуровська І.В., Марченко Д.М., інші відмічають зменшення кількості профтехучилищ, фінансування з боку Міністерства освіти і науки України, проблеми з впровадженням сучасних освітніх стандартів. Активну участь у дослідженні проблематики професійної освіти беруть стейкхолдери-дослідники. Вони звертають увагу на дефіцит працівників взагалі, не говорячи про кваліфікованих робітників. Водночас у своїх працях стверджують, що ставка на профтехосвіту сприяє зниженню безробіття серед молоді, посилює інноваційний потенціал, підвищує економічну стабільність. Науковці впевнені в розвитку професійної професійно-технічної освіти є стратегічний розвиток нашої країни [1].

Мета роботи. Метою дослідження є обґрунтування необхідності визначення профтехосвіти пріоритетом державної політики, дослідити стан та проблеми галузі, а також запропонувати напрями її модернізації; визначити роль професійно-технічної освіти в сучасному суспільстві та економіці України; проаналізувати проблеми та виклики, що постають перед системою професійної професійно-технічної освіти; сформулювати пропозиції щодо інтеграції профтехосвіти в державну політику як один із пріоритетів.

Виклад основного матеріалу. Професійно-технічна освіта, так званий «міст» між освітою та ринком праці. З кожним роком важливість профтехосвіти в умовах повномасштабної війни та подальшої відбудови України зростає. Вже зараз вітчизняній економіці потрібні фахівці для відновлення інфраструктури, енергетики, агросектору, важливі спеціалісти з ІТ-сервісу, логістики тощо. Це шанс молоді здобути не лише освіту, а й гідну роботу в своїй країні.

Не менш важливо розвивати професійну (професійно-технічну) освіту у малих громадах. Саме в них проживає суттєва частка сільської молоді, яка прагне відновлювати та розвивати аграрний сектор економіки. У містечках та селах центри професійної освіти утримують молодь, допомагають внутрішньо переміщеним особам перекваліфікуватися та знову інтегруватися в місцеву економіку. Прикладом такої професійної діяльності є заклади професійно (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) Вінницької, Чернівецької, Закарпатської, Рівненської, Львівської областях. Такі заклади вже стали потужним двигуном, який не дасть згаснути не тільки аграрному сектору економіки, а і національній в загалом, хабами перекваліфікації та підтримки молоді у громадах.

Ми повинні надати такий шанс молоді, але спочатку усунути невирішені проблеми профтехосвіти минулого. На нашу думку, є три основні проблеми з якими Україна підійшла до війни. Які, не зважаючи на воєнний стан, все ще потребують вирішення найближчим часом [2]. Розглянемо їх.

1. Недостатній попит серед абітурієнтів - невинновдано низький престиж професійної освіти та стереотипне ставлення до нього. Багато хто («двієчників») сприймає профтехосвіту як можливість відсидіти навчання після 9-го класу закладу загальної середньої освіти. Якщо є сумнівні щодо вступу до вишу, теж шлях до ЗП(ПТ)О. Серед потенційних здобувачів освіти є уявлення про проблематичне працевлаштування. Статистика свідчить про інше – наразі більше половини вакансій, це технічні робітничі професії: слюсарі, зварювальники тощо, найскладніше працевлаштуватися людям із вищою освітою: юристам, менеджерам, економістам, бухгалтерам. Війна актуалізувала попит на такі технічні робітничі професії [3].

2. Недостатній рівень матеріально-технічної бази, оплати праці у сфері професійної освіти. Зарплата освітян ЗП(ПТ)О неконкурентна, вона одна з самих низьких в Україні, а порівнювати її з колегами із закладів профтехосвіти європейських країн майже неможливо.

3. Слабкий рівень неформальної освіти. В країні має працювати чітка система неформальної освіти [4]. Не визнавати її немає сенсу, оскільки кількість людей здобуваючих сучасну освіту прямо у смартфоні постійно збільшується (онлайн-курси, освітні онлайн-платформи). Ще до війни таку проблему було вирішено - в Україні запрацювали так звані кваліфікаційні центри, де всі бажаючі можуть пройти онлайн-курси, наприклад кухаря чи швачки. На таких курсах підтверджують професійні навички та отримують сертифікат з дозволом на роботу без необхідності проходити повний курс навчання.

Зрозуміло, нові виклики для профтехосвіти додала війна. Успіх повоєнного відновлення якої повністю залежить від держави. Констатуємо, проблема № 1 - втрата матеріально-технічної бази та людей, які працювали у сфері профтехосвіти. Пошкоджені різною мірою, пограбовані окупантами чи зруйновані внаслідок військової агресії заклади ЗП(ПТ)О. Невозможно підрахувати виробництва, які надавали майданчики для практичної частини навчання, які закрилися, переїхали чи загалом були зруйновані. Ще один фактор цієї проблеми, вимушена міграція [5]. Війна змусила багатьох переїхати до безпечніших регіонів, звісно, серед тих, хто покинув оселі є учителі, здобувачі освіти, потенційні абітурієнти ЗП(ПТ)О. Вирішення цієї проблеми, ми бачимо, через забезпеченням достатнім фінансуванням, поновленням/модернізацією матеріально-технічної бази.

Проблема № 2. Обмежені можливості практичної складової навчання. Дистанційно практичну підготовку та якісний контроль за виконанням завдань організувати практично неможливо. Потенційні роботодавці із за небезпеки під час обстрілів не можуть надати бази практик для здобувачів освіти ЗП(ПТ)О. Який ми бачимо вихід? Розвиток дуальної освіти та залучення до цієї системи по можливості більшої кількості підприємств, особливо у вільних та безпечніших регіонах.

Проблема №3. Фінансування. Утримання з місцевих бюджетів ЗП(ПТ)О не забезпечила баланс між інтересами держави, регіонів, викладачів, вступників та здобувачів освіти. Трансформації фінансування у вигляді «випробувальних», або «експериментальних» періодів не надала бажаних результатів. Війна лише загострила проблему і натомість вимагає нового вирішення проблеми. Який вихід? Фінансування профтехосвіти з державного бюджету у вигляді державного замовлення.

Фінансування в умовах війни через держзамовлення дозволить: а) розвантажити місцеві бюджети постраждалих міст і регіонів, які не зможуть забезпечувати фінансування регіонального

замовлення; б) забезпечити належне фінансування у регіонах, де ЗП(ПТ)О будуть забезпечувати навчання, як місцевої молоді, так і переселенців.

Для зміцнення системи ЗП(ПТ)О необхідно: оновлення інфраструктури фінансування; публічне підвищення престижу освітніх закладів; активне залучення бізнесу до навчального процесу (дуальна освіта); перетворення закладів ЗП(ПТ)О на багатофункціональні центри регіонального розвитку (освітні хаби) [6]; впровадження дистанційного навчання, онлайн-платформ, smart-лабораторій (цифровізація).

Висновки. Професійно-технічна освіта має бути рівноправним і стратегічно важливим компонентом системи освіти для молоді. Вона в умовах післявоєнної відбудови буде ключовим інструментом стабільності, конкурентоспроможності України. Нам потрібно не просто відбудувати Україну а зробити її сильнішою, інноваційною. Саме професійно (професійно-технічна) освіта, це той інструмент, який допоможе нам цього досягти.

Список використаних джерел:

1. Pindera, M. V. (2024, October 23–25). *Comprehensive and systematic development of sustainable progress in the domestic agricultural sector* [Conference presentation abstract]. Ecological and social aspects of economic development under the conditions of European integration: Proceedings of the 10th All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18915>.
2. Ivanenko, V. S. (2023, February 22–23). *Content features of educational work at Mykolayiv National Agrarian University* [Conference presentation abstract]. Resource-oriented learning in “3D”: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Internet Conference. Poltava University of Economics and Trade, Poltava, Ukraine. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13196>.
3. Ivanenko, V. S. (2023, November 20). *Women entrepreneurs during the war: Achievements and challenges* [Conference presentation abstract]. Entrepreneurship during the war in Ukraine: Challenges and opportunities: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference dedicated to the 60th anniversary of the Department of Entrepreneurship, Trade and Applied Economics. Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16141>.
4. Kurepin, V., & Kuznetsova, I. (2024, February 21). *Communicative competence as a component of the professional training of a modern teacher of a vocational (vocation-technical) education institution* [Conference presentation abstract]. Ukrainian language and culture in the modern humanitarian space: Aspects of interlingual communication and formation of communicative competence of a modern specialist: Proceedings of the International Scientific and Practical Internet Conference. State Tax University, Irpin, Ukraine; MANS w Łomży, Łomża, Poland. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17422>.
5. Televan, A. O. (2024, December 10). *Labor migrants: Unregulated labor, problems, strategy, cooperation* [Conference presentation abstract]. Protection of human rights in Ukraine: Current status and prospects for improvement: Proceedings of the Scientific and Practical Round Table dedicated to the 76th anniversary of the Universal Declaration of Human Rights. Khmelnytskyi University of Management and Law named after Leonid Yuzkov, Khmelnytskyi, Ukraine. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/20211>.
6. Kurepin, V. M., & Ivanenko, V. S. (2024). Application of digital technologies in agriculture to achieve the Sustainable Development Goals. *Modern Economics*, 47, 62–69. [https://doi.org/10.31521/modecon.V47\(2024\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.V47(2024)-09).